

Türkiye Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Analizi: İl ve İlçe Bazlı Karşılaştırmalı Değerlendirme (2003–2022)

Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri Analizi (2003-2017)

1. Giriş

Bu rapor, Türkiye'nin iller bazındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik endekslerinin 2003, 2011 ve 2017 yıllarındaki değişimini incelemektedir. Analiz, üç farklı döneme ait verilerin karşılaştırmalı değerlendirilmesini, bölgesel farklılıkların ortaya konmasını ve gelişme eğilimlerinin detaylı yorumunu içermektedir. Veri kaynağı olarak SEGE endeksleri kullanılmıştır.

2. Veri Yapısı ve Ön Analiz

Analiz için kullanılan veri setlerinde her il için aşağıdaki değişkenler mevcuttur:

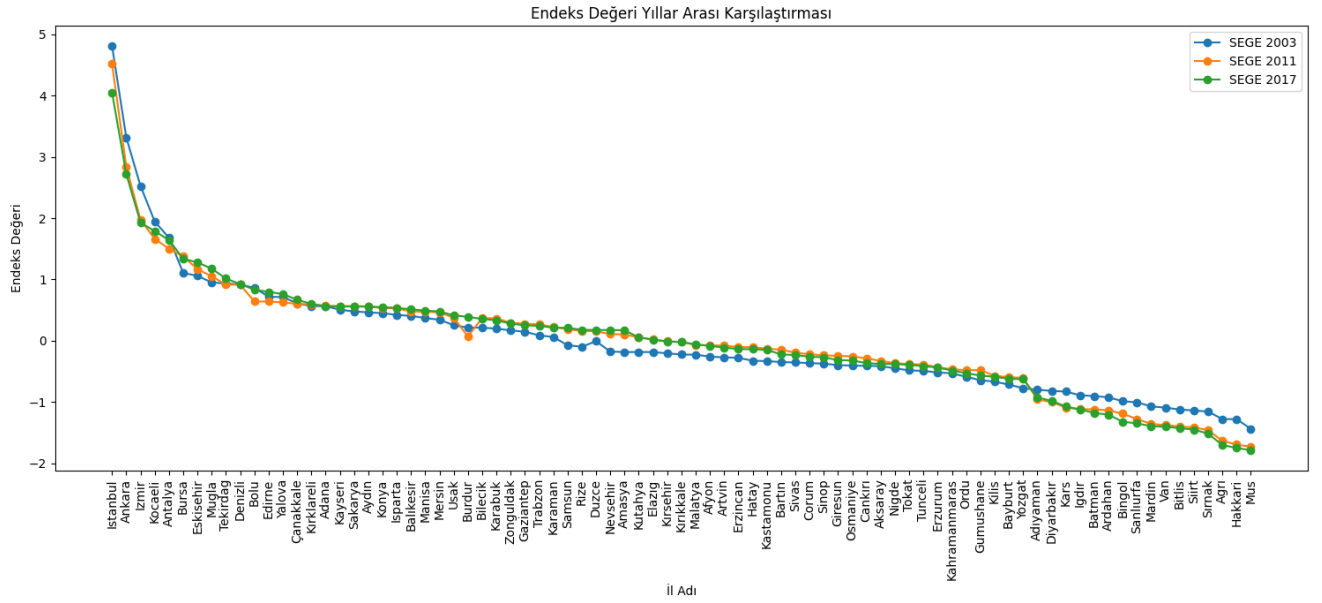
- **Sıra:** İlin genel sıralaması
- **İller:** İl adı
- **Endeks Değeri:** Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeks puanı
- **Kademe:** İl gelişmişlik düzeyine göre kategorik kademe
- **Bölge:** İl coğrafi bölgesi

Temel İstatistikler ve Eksik Veri Durumu

- Her üç veri setinde toplam 81 il yer almakta ve eksik veri bulunmamaktadır.
- Endeks değerleri genelde normal dağılıma yakın olmakla birlikte yıllara göre küçük dalgalanmalar gözlenmiştir.
- Kademe değişkeninde gelişmişlik düzeyini temsil eden 1’den 6’ya kadar kategoriler mevcuttur.

3. Yıllar Bazında Karşılaştırmalı Analiz

3.1 Endeks Değeri Dağılımı ve Değişim

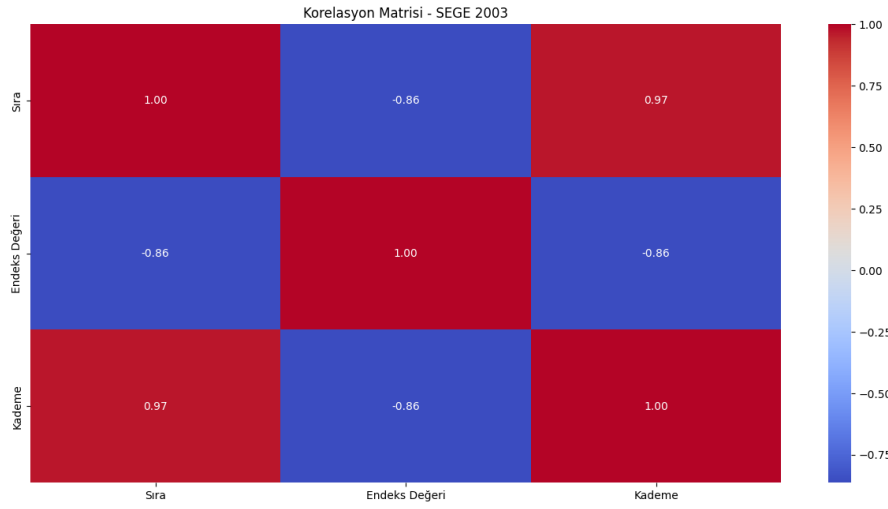

Grafik, illerin endeks değeri 2003, 2011 ve 2017 yılları arasındaki değişimini göstermektedir.

- Genel trend, üst sıralardaki illerde küçük düşüşlere karşın, orta ve alt sıralarda bir miktar iyileşme olduğunu göstermektedir.
- İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirler her dönemde lider konumdadır.
- Bölgesel gelişmişlik farkları halen belirgin bir şekilde devam etmektedir.

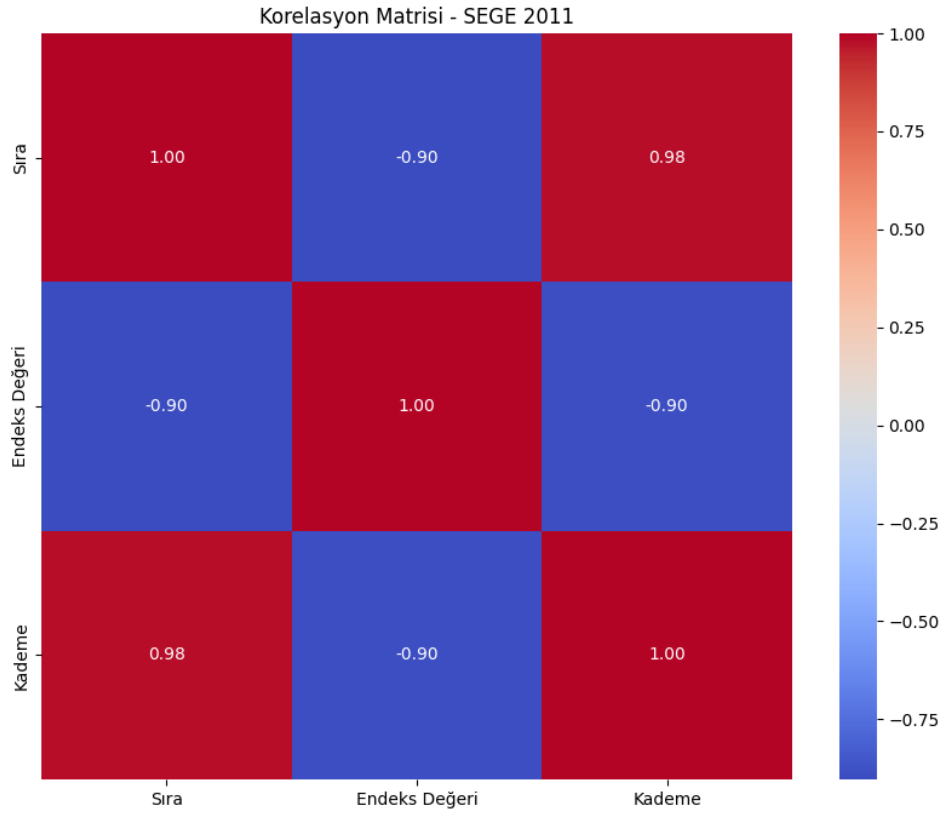
4. Korelasyon Analizleri

4.1 2003 Yılı Korelasyon Matrisi

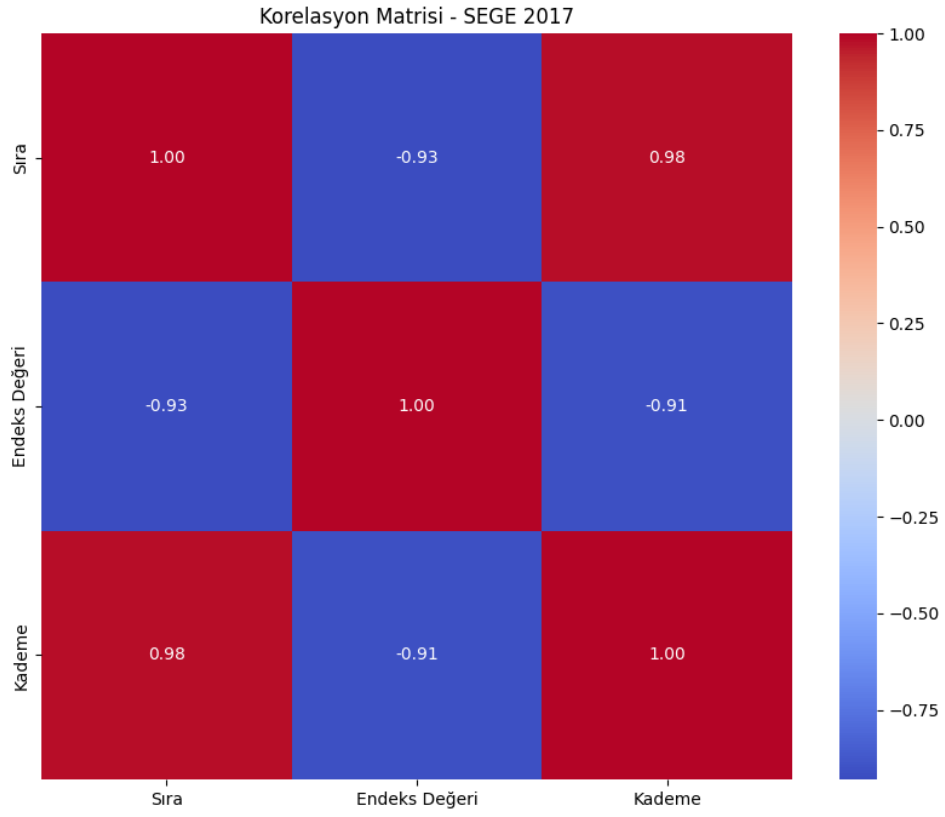
- "Endeks Değeri" ile "Kademe" arasında güçlü negatif korelasyon (-0.86) gözlemlenmiştir.
- Bu durum, endeksin yükselmesiyle ilin gelişmişlik kademesinin yükseldiğini göstermektedir.
- "Sıra" ile diğer değişkenler arasında beklenen ters yönlü ilişki mevcuttur.

4.2 2011 Yılı Korelasyon Matrisi

- 2011’de de benzer güçlü korelasyonlar korunmuştur.
- Endeks ile kademe arasındaki negatif korelasyon artarak (-0.90) gelişmişlik düzeylerinin daha net ayrıldığını göstermektedir.

4.3 2017 Yılı Korelasyon Matrisi

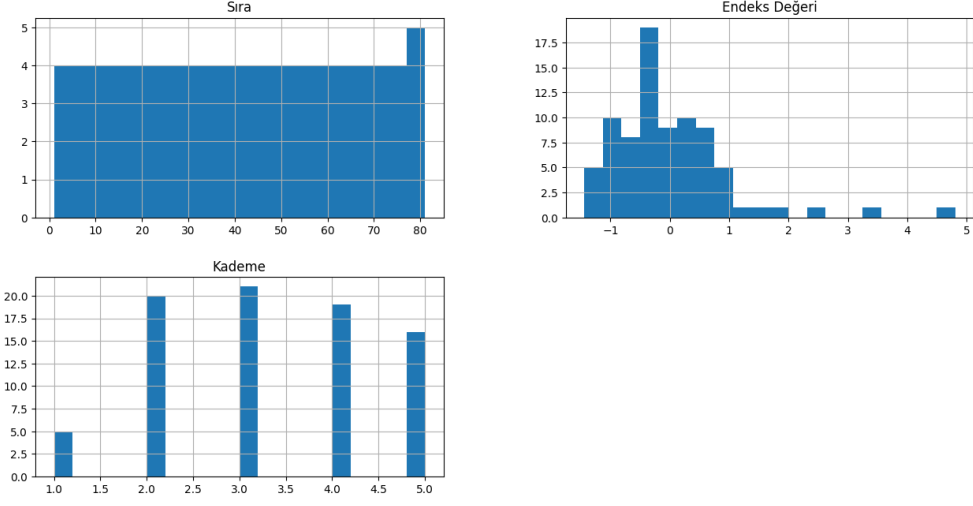

- 2017’de korelasyonlar daha da güçlenmiş, endeks ile kademe arasındaki ilişki - 0.91’e yükselmiştir.
- Bu, illerin gelişmişlik sınıflandırmasında netleşme olduğunu ortaya koymaktadır.

5. Sayısal Değişkenlerin Dağılımı

5.1 2003 Yılı

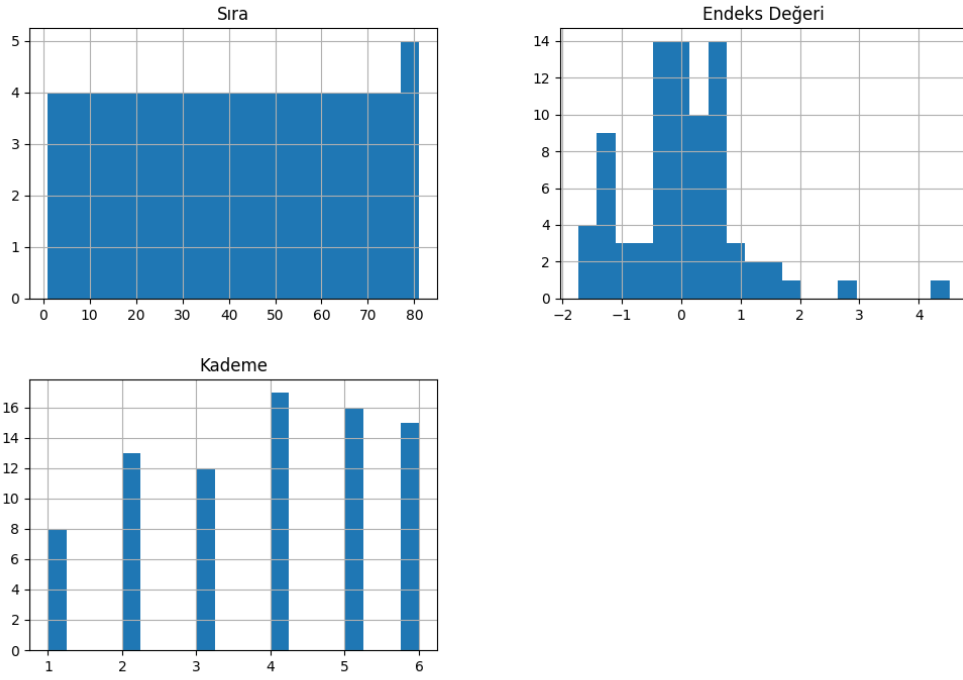
Sayısal Değişken Dağılımları - SEGE 2003

- Endeks değerleri genellikle -1.5 ile 4.8 arasında değişmektedir.
- Kademe dağılımı çoğunlukla 1-5 arasında olup dengeli dağılmıştır.

5.2 2011 Yılı

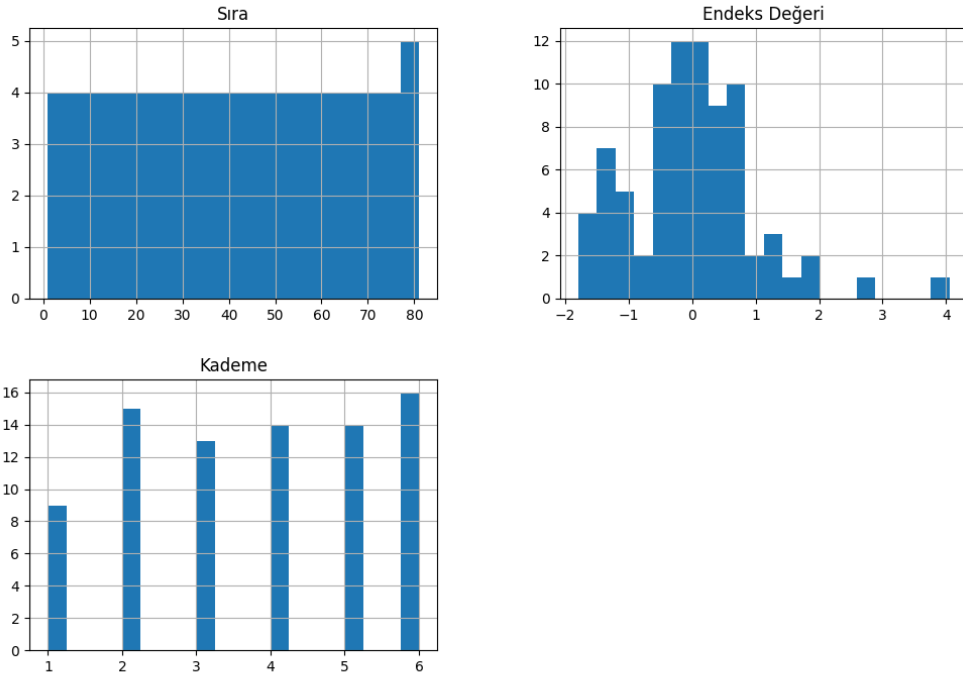
Sayısal Değişken Dağılımları - SEGE 2011

- Endeks değerlerinde hafif bir değişim gözlenmekle birlikte dağılım genel olarak benzer kalmıştır.
- Kademe dağılımında 6. kademelerin eklenmesi dikkat çekicidir, bu yeni gelişmişlik düzeyini işaret eder.

5.3 2017 Yılı

Sayısal Değişken Dağılımları - SEGE 2017

- Endeks dağılımında 2011 ile paralel seyir izlenmiştir.
- Kademe dağılımı, gelişmişlik düzeylerinin çeşitlendiğini ve ilerlediğini göstermektedir.

6. Bölgesel ve İl Bazlı Gelişim Değerlendirmesi

- Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgeleri genel olarak daha yüksek endeks değerlerine sahiptir.
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri gelişmişlik açısından geri kalmıştır.
- Büyükşehirler (İstanbul, Ankara, İzmir) her zaman en üst sıralarda yer almıştır.
- Yıllar içindeki küçük dalgalanmalara rağmen bölgesel gelişmişlik farkları devam etmektedir.

7. Genel Değerlendirme ve Öneriler

- **Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesi:** Gelişmişlik farkları halen ciddi düzeydedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu için eğitim, altyapı ve ekonomik yatırımlar hızlandırılmalıdır.
- **Veri Temelli Politika Oluşturma:** Endeks ve kademe analizleri, kaynak dağılımının daha etkin yapılmasına olanak sağlar.
- **İzleme ve Değerlendirme:** Sosyo-ekonomik gelişmişlik periyodik olarak takip edilmeli, ilerleme ya da gerilemeler analiz edilmelidir.
- **Kapasite Geliştirme:** Bölgesel gelişim programları ile yerel yönetimlerin kapasitesi artırılmalı, sürdürülebilir kalkınma hedeflenmelidir.

8. Sonuç

Bu analiz, Türkiye illerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik durumlarını yıllar bazında ortaya koyarak, bölgesel eşitsizliklerin tespit edilmesini sağlamıştır. Verilerin ışığında, hedef odaklı politikalarla eşitlikçi ve sürdürülebilir kalkınma mümkün olacaktır.

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri Hesaplamasında Kullanılan Değişkenlerin Analizi

Aşağıdaki analiz, yıllara göre “Değişkenler” sayısını, kategori başlıklarını ve aralarındaki farkları ortaya koymaktadır:

1. Değişken ve Kategori Sayılarındaki Değişim

- **2003:** 68 değişken, 8 kategori
 - **2011:** 69 değişken, 7 kategori
 - **2017:** 60 değişken, 7 kategori
- Bu rakamlar, 2011’de bir adet yeni değişken eklendiğini, 2017’de ise güncellemeler sonucunda toplam değişken sayısının azaldığını gösteriyor.

2. Kategori Başlıklarındaki Evrim

- **2003:** İnşaat, Tarım, Diğer Refah, Altyapı, Sanayi gibi altyapı ve sektörel eksenler ön plandayken
- **2011:** “Mali Değişkenler”, “Yaşam Kalitesi”, “Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite” ile ekonomik dinamizm ve kalite odaklı başlıklar eklendi
- **2017:** “Demografi Değişkenleri” başlığı geri dönmüş, “Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite” ve “Yaşam Kalitesi” devam etmiş; tarım ve sanayi başlıkları ise çıkarılmış

3. Ortak ve Farklı Değişkenler

- Yalnızca **6** başlık tüm yıllarda korunmuş (örneğin “Eğitim Değişkenleri”, “Sağlık Değişkenleri”, “İstihdam Değişkenleri” vb.)
- Geri kalan değişkenler ya yeni eklenmiş ya kaldırılmış ya da isim ve birim düzeyinde revizyona uğramış.

4. Kategorilerin Projeye Etkisi

- **2003**’te sektörel temelli analiz ihtiyaçları ağır basarken,
- **2011/2017**’de bölge kalkınması odaklı, rekabet-güç analizi ve yaşam kalitesi metriklerinin önemi artıyor.

Bu analiz, SEGE endeksinin metodolojik evrimini açığa çıkarıyor; her yılın farklı önceliklere göre değişken seti belirlediği, bazı temaların korunduğu, bazı yeni alanların ise projeye dahil edildiği görülüyor. Böylelikle platformunuz, ilgili dönemlerdeki öncelik değişimlerine uygun bir veri altyapısı sunuyor.

Türkiye’de İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri Analizi (2004-2022)

1. Giriş

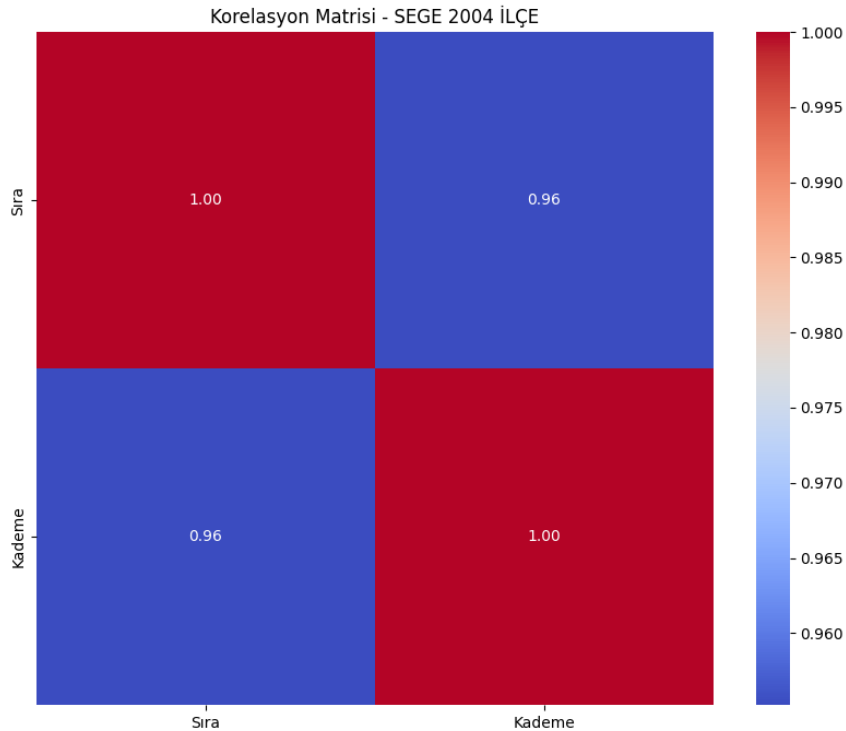
Bu bölümde, Türkiye illerine bağlı ilçelerin 2004, 2017 ve 2022 yıllarındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik skorları ve kademe değerleri analiz edilmiştir. Veri setlerindeki yapısal farklılıklar nedeniyle bazı karşılaştırmalar sınırlı olsa da korelasyon ve dağılım analizleri yol gösterici sonuçlar sunmaktadır.

2. Veri Yapısı ve Ön İnceleme

- 2004 ve 2017 yıllarında Skor sütununda birçok eksik veya sayısal olmayan veri mevcut.
- 2022 yılı verisi daha temiz ve sayısal skor içeriyor.
- Tüm datasetlerde ortak bulunan Kademe ve Sıra sütunları analizde kullanılabilir.

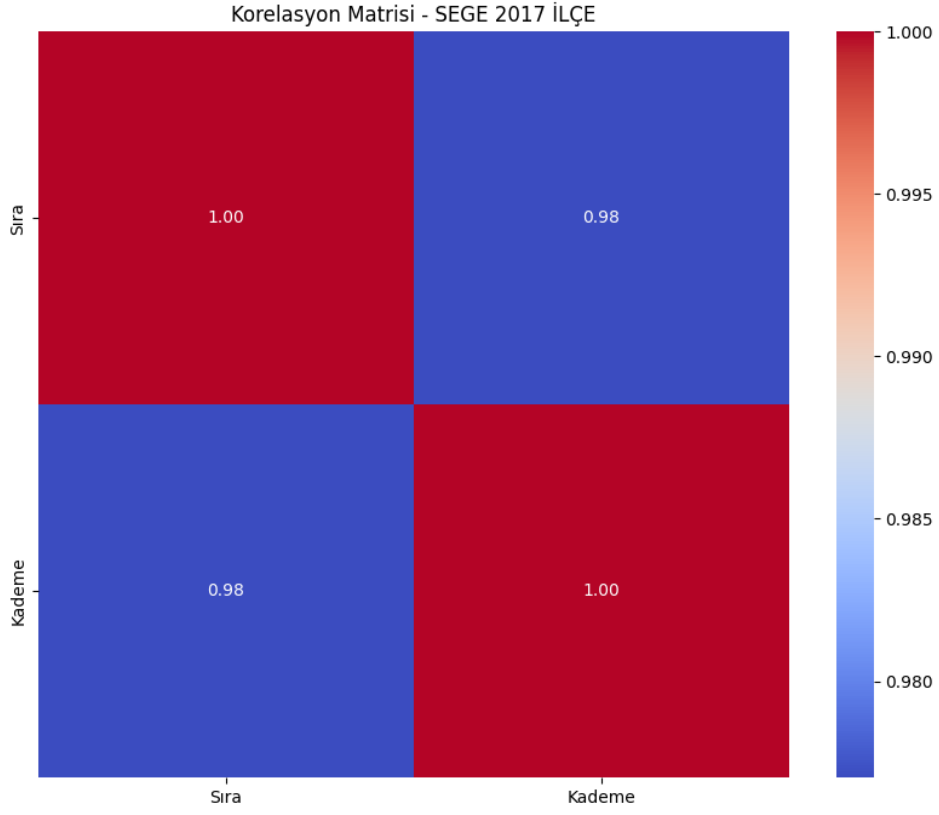
3. Korelasyon Analizleri

3.1 SEGE 2004 İlçe Korelasyon Matrisi

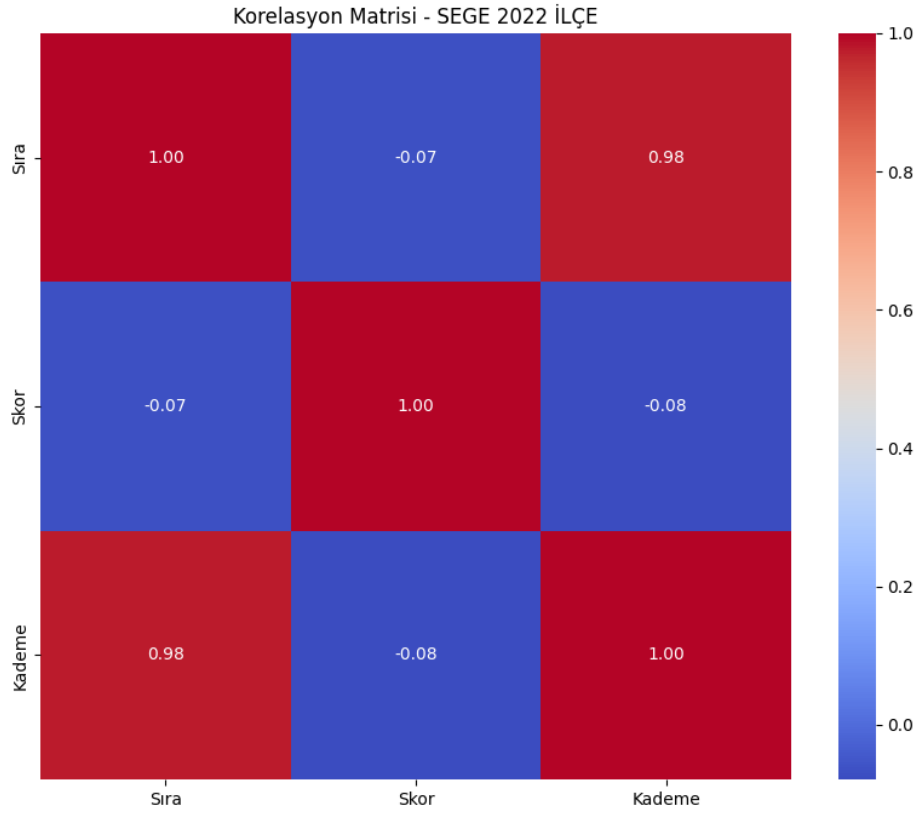
- Sıra ve Kademe arasında çok güçlü pozitif korelasyon (0.96).
- Skor verisi analiz dışı bırakılmıştır çünkü veri tutarsızdır.

3.2 SEGE 2017 İlçe Korelasyon Matrisi

- Benzer şekilde Sıra ve Kademe çok güçlü ilişki göstermektedir (0.98).

3.3 SEGE 2022 İlçe Korelasyon Matrisi

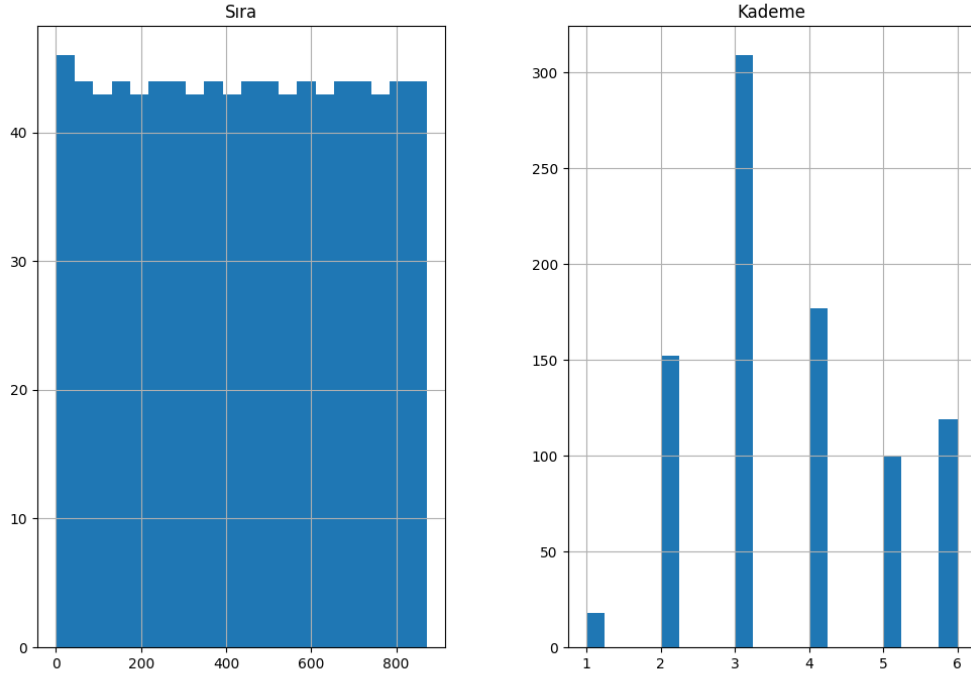

- 2022’de Sıra ve Kademe arasındaki pozitif ilişki korunurken,
- Skor ile diğer sütunlar arasında zayıf negatif korelasyon gözlenmiştir.
- Skorun, Kademe ve Sıra ile negatif korelasyonu, sıralamanın ters olması veya farklı ölçüm şekli ile açıklanabilir.

4. Sayısal Değişkenlerin Dağılımı

4.1 2004 İlçe Dağılımları

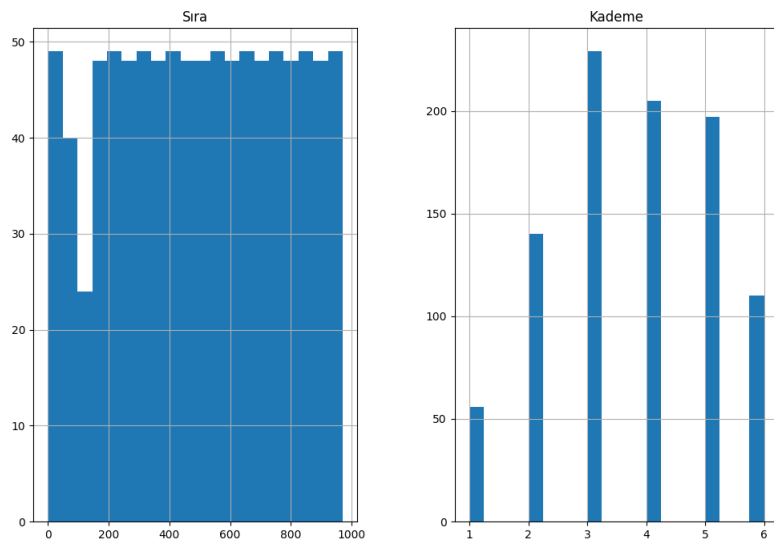
Sayısal Değişken Dağılımları - SEGE 2004 İLÇE

- Sıra dağılımı eşit dağılmış, Kademe dağılımı ise daha çok orta kademelerde yoğunlaşmıştır.

4.2 2017 İlçe Dağılımları

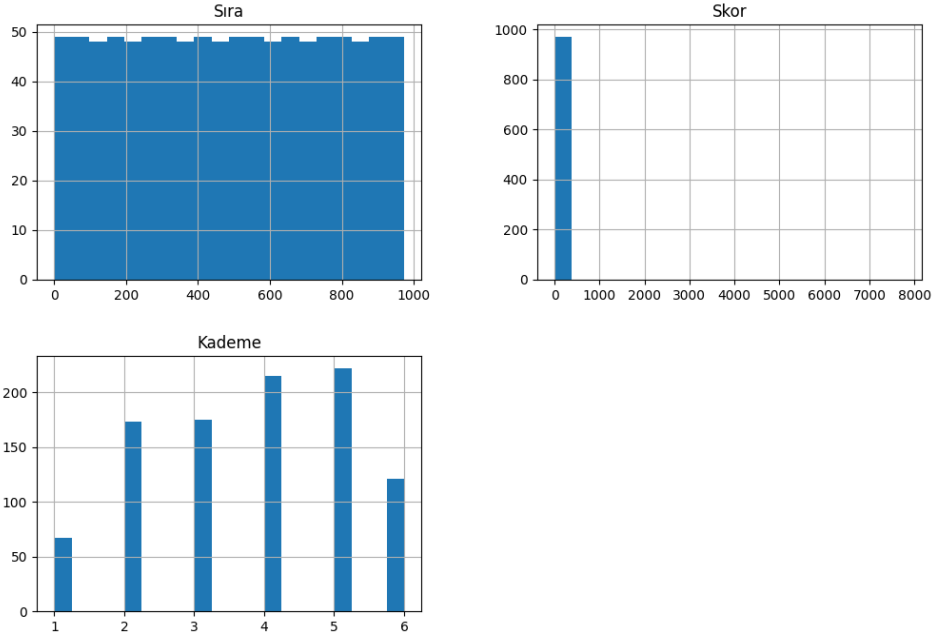
Sayısal Değişken Dağılımları - SEGE 2017 İLÇE

- Benzer dağılım profili korunmuş ancak orta kademelerde yoğunluk artmıştır.

4.3 2022 İlçe Dağılımları

Sayısal Değişken Dağılımları - SEGE 2022 İLÇE

- Skor dağılımı oldukça dengesiz ve uç değerlere sahiptir,
- Kademe dağılımı ise nispeten dengelidir.

5. Genel Değerlendirme

- **Veri Kalitesi ve Tutarlılık:** İlçe bazında skor verilerinde 2004 ve 2017 için eksiklikler bulunmakta, bu da doğrudan karşılaştırmayı güçleştirmektedir.
- **Kademe ve Sıra İlişkisi:** Kademe ve sıra değişkenleri arasında her yıl yüksek pozitif korelasyon var, dolayısıyla kademeler sıralama için iyi bir temsilci.
- **2022 Verisi:** Daha kapsamlı ve temiz veri içermekte, skor bazlı analiz için daha uygundur.
- **Analiz Yaklaşımı:** Gelecekteki çalışmalar için tüm yılların veri temizliği ve standartlaştırılması kritik öneme sahiptir.

6. Öneriler

- Eksik ve hatalı skor verilerinin düzeltilmesi ve veri bütünlüğünün sağlanması
- İlçe bazlı gelişmişlik karşılaştırmaları için standart skor kriterlerinin belirlenmesi
- Kademe kullanılarak iller ve ilçeler arası gelişmişlik seviyelerinin karşılaştırılması
- Bölgesel kalkınma planlarında skor ve kademe verilerinin birlikte değerlendirilmesi

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri Hesaplamasında Kullanılan Değişkenlerin Analizi (İlçe Düzeyinde)

- **2004 (DEĞİŞKENLER 2004):**
 - Kategori Sayısı: 10
 - Toplam Değişken: 32
 - Kategoriler: Demografik, İstihdam, Eğitim, Sağlık, Altyapı, Sanayi-Ticaret, Tarım, Diğer Refah, Gelir Dağılımı, Çevre
- **2017 (DEĞİŞKENLER 2017):**
 - Kategori Sayısı: 6
 - Toplam Değişken: 24
 - Kategoriler: Demografik, İstihdam, Eğitim, Sağlık, Gelir-Değer, Altyapı
- **2022 (DEĞİŞKENLER 2022):**
 - Kategori Sayısı: 9
 - Toplam Değişken: 57
 - Kategoriler: Demografik, İstihdam ve Sosyal Güvenlik, Eğitim, Sağlık, Altyapı, Ekonomik Faaliyet, Çevre, Güvenlik, Yaşam Kalitesi

Çıkarımlar:

- **2004→2017:** Kategori sayısı ve değişken sayısı azalarak daha özlü bir yapı tercih edilmiş; bazı sektör-temelli alt başlıklar çıkarılmış.
- **2017→2022:** Kapsam dramatik biçimde genişletilmiş; “Yaşam Kalitesi”, “Çevre” ve “Güvenlik” gibi yeni boyutlar eklenerek ilçe düzeyinde çok boyutlu analizler desteklenmiş.
- **Süreklilik:** “Demografik”, “İstihdam”, “Eğitim” ve “Sağlık” kategorileri tüm dönemlerde korundu.

Bu evrim, ilçe bazında başlangıçta dar kapsamlı sektörel performans analizinden, 2022 itibarıyla toplumsal refah, çevresel ve güvenlik boyutlarını da içeren bütüncül bir yaklaşıma geçişi işaret etmektedir.